

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۲/۱۳

فصل نامه علمی - پژوهشی مشرق موعود

سال سیزدهم، شماره ۵۰، تابستان ۱۳۹۸

واکاوی مؤلفه‌های قدرت نرم در آموزه‌های مهدوی

روح‌الله عباس‌زاده^۱

چکیده

قدرت، لایه‌های مختلفی داشته و قدرت نرم نیز یکی از انواع آن می‌باشد که توانایی ایجاد تغییر در ترجیحات دیگران و همراه نمودن آنان با خود بدون توسل به ابزارهای سخت قدرت می‌باشد. سؤال اصلی مقاله پیش رو این است که در انقلاب جهانی حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌القیوم که برای برقراری عدالت جهانی و شکوفایی زندگی انسانی شکل خواهد گرفت، قدرت نرم چه جایگاهی داشته و چه مؤلفه‌هایی از آن در این حرکت جهانی مورد توجه خواهد بود، چهارچوب نظری تحقیق نیز نظریه یا گفتمان قدرت نرم خواهد بود. در این تحقیق از روش توصیفی تحلیلی برای بررسی آموزه‌های دینی بهره گرفته شد و پس از بررسی آموزه‌های دینی مشخص گردید که مؤلفه‌های روان‌شناختی، اجتماعی فرهنگی، علمی و سیاسی قدرت نرم، در این حرکت جهانی مورد توجه خواهد بود.

واژگان کلیدی

قدرت نرم، مهدویت، اسلام، آخرالزمان، ظهور، حکومت جهانی.

۱. دانش‌آموخته حوزه علمیه قم؛ دکتری رشته فرهنگ و ارتباطات و استادیار مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی قم (asd.1360@yahoo.com).

در نیم قرن گذشته، مباحث سیاست خارجی در روابط بین‌الملل به سه دوره اساسی تقسیم می‌شود: دوره هژمونی مسائل نظامی - سیاسی؛ دوره چرخش به سوی اقتصاد و دوره چرخش به سوی فرهنگ. چرخش به سوی فرهنگ پس از پایان جنگ سرد و مطرح شدن نظریه‌های نوین در روابط بین‌الملل به وجود آمد. برخی دهه ۱۹۹۰ به بعد را دوره سلطه پارادایم فرهنگی در روابط بین‌الملل دانسته‌اند. در دوره کنونی، مسئله فرهنگ و روابط فرهنگی اهمیت چشم‌گیری در روابط بین‌الملل و سیاست خارجی کشورها یافته و متغیرهایی چون هویت، هنجارها و نظام‌های ارزشی و عقیدتی به عنوان مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر روابط بین‌الملل مطرح شده است. (احمدی، ۱۳۸۹: ۲۵-۲۶) قدرت دارای ابعاد مختلفی می‌باشد که قدرت نرم یکی از این ابعاد است؛ مفهوم قدرت نرم برای اولین بار توسط جوزف نای در دهه ۱۹۹۰ مطرح شد. او از آن پس، در نوشتارهای مختلف، به تشریح ابعاد این پدیده پرداخت. با وجود این که این اصطلاح در قرن بیستم به کار رفته است لکن در طول تاریخ در صحنه‌های مختلف می‌توان وجود این نوع قدرت و نقش آن را در جریان‌های مختلف پیگیری کرد. هم‌چنان که مؤلفه‌های فراوانی از قدرت نرم در اقدامات پیامبران الهی قابل بررسی است. مسئله مقاله پیش رو این است که در آخرالزمان که رویارویی نهایی حق و باطل روی خواهد داد، حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف از چه مؤلفه‌هایی از قدرت نرم برای تحقق اهداف والای خود بهره خواهد برد؟ زیرا آن‌چنان که از روایات استفاده می‌شود مؤلفه‌های سخت قدرت در برابر طاغوت‌ها و مستکبران به کار برده خواهد شد، هم‌چنان که امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

اما شیوه و نشانه خاص از نیای گرانقدرش محمد صلی الله علیه و آله این است که با شمشیر (عدالت) ظهور می‌کند و دشمنان خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و خودکامگان و طاغوت‌ها را نابود می‌سازد و به وسیله شمشیر (عدالت‌گستر) و ترسی (که در دل تجاوزکاران از او و شمشیر ستم‌سوزش می‌افتد) پیروز می‌گردد. و هر پرچمی را او به سوی تجاوزکاران بفرستد جز با خبر پیروزی باز نمی‌گردد. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۵۶)

اما اکثریت مردم جهان آن‌گونه که از روایات می‌توان استفاده کرد اطاعت حضرت را بدون پیکار خواهند پذیرفت (کورانی، ۱۴۱۱ج ۳: ۱۱۹) و همراهی بدون پیکار غالباً با بهره‌مندی از مؤلفه‌های قدرت نرم صورت می‌گیرد.

در این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی آموزه‌های دینی مورد بررسی قرار گرفته به تحلیل روایاتی که درباره قیام حضرت مهدی عجله الله تعالی فرجه الشريف و چگونگی اقدامات ایشان است، پرداخته خواهد

شد.

چهارچوب مفهومی

قدرت به معنای توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به منظور رسیدن به نتایج دلخواه خویش است. برای تأثیرگذاری بر رفتار دیگران چندین راه وجود دارد: می‌توان آنها را با تهدید مجبور به انجام کاری کرد؛ می‌توان با پول دادن آنها را وادار به انجام کاری کرد؛ می‌توان آنها را جذب و با خود همراه کرد. بدون دستور دادن هم می‌توان رفتار دیگران را تحت تأثیر قرار داد؛ اگر آنها به مشروعیت اهداف باور داشته باشند چه بسا بدون تهدید یا تطمیع همراهی خواهند نمود. (نای، ۱۳۸۶: ۱۰۸) با مراجعه به طیف متنوع آثار نگاشته شده در باب قدرت (لوکس، ۱۳۷۲؛ کاگ، ۱۳۷۹؛ تافلر، ۱۳۷۰) مشخص می‌شود که «نرم‌افزارگرایی» گفتمانی تازه را شکل می‌دهد که در قالب آن نظریه قدرت، منابع قدرت و حتی ابزارهای اعمال قدرت مورد بازخوانی و باز تولید واقع شده و در نتیجه چهره‌هایی تازه از قدرت مطرح می‌شود که می‌توان آن را گفتمان و نه صرفاً نظریه یا دیدگاه ارزیابی نمود. (افتخاری، ۱۳۸۹: ۷-۸) م اساساً قدرت سخت و نرم با هم ارتباط دارند؛ زیرا هر دو وجوهی از توانایی دستیابی به خواسته‌ها از راه تأثیرگذاری بر رفتار دیگران هستند. پارمار (parmar) و فرگوسان (ferguson) معتقدند که قدرت نرم، ذاتاً تکمیل‌کننده قدرت سخت است. (ایزدی، ۱۳۹۰: ۴۷)

شاخص‌های بیان شده برای قدرت در اندیشه اسلامی چنان‌اند که با مؤلفه‌های قدرت نرم، همخوانی بیشتری داشته و به گفتمان قدرت نرم این امکان را می‌دهد تا در بیان ظرافت‌های نظریه اسلامی قدرت، فعال و مؤثر حاضر شود. لکن باید توجه داشت که الگوی پیشنهادی در گفتمان غربی به دلیل اختلافات بنیادی (در سطح جهان بینی و ایدئولوژی) نمی‌تواند منطبق با الگوی پیشنهادی اسلام باشد. (افتخاری، ۱۳۸۹: ۱۲) پارادایم حاکم بر رفتار سیاسی در غرب متأثر از نگرش‌های واقع‌گرایانه و پراگماتیستی متکی بر نظریه ماکیاولیستی است، از همین روی در ساحت قدرت نرم استفاده از ابزارهای گوناگون، از هویتی ممدوح و پسندیده برخوردار می‌شود و مشروعیت‌زا و ارزش‌آفرین است. این در حالی است که در نگرش الوهیت‌گرا و ارزش‌محور این معنا مردود بوده، از هویتی مقهور و ناپسند برخوردار است. (مطهرنیا، ۱۳۸۹: ۱۳) و ماهیت تمدن اسلام و غرب، از حیث نوع نگاه به خدا، انسان و اجتماع، تفاوت دارد و لذا در مکتب اسلام نوع نگاه به قدرت نرم، متعالی و الهی است. (جعفری‌پناه، ۱۳۹۲: ۹۹) لذا وقتی بحث قدرت نرم در قیام اصلاح‌گرانه حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الکونین مطرح می‌باشد هدف از آن،

بهره‌گیری از مؤلفه‌هایی است که زمینه‌ساز اقناع مردم با بهره‌مندی از ابزار حق برای نجات بشریت و اقامه عدل در جامعه بشری می‌باشد.

جوزف نای منابع قدرت نرم را در ارزش‌های فرهنگی بازیگر یا بازیگران سیاسی؛ فرهنگ؛ خط مشی‌های سیاست‌مداران و نهادها و میزانی که این درون‌دادها می‌توانند سایرین را جلب کرده یا دفع نمایند می‌داند. (امام‌زاده فرد، ۱۳۸۹: ۱۵۰) ایگرز (۲۰۰۸) معتقد است که قدرت نرم از عناصر اساسی روان‌شناختی؛ اجتماعی؛ سیاسی؛ فرهنگی و علمی شکل می‌گیرد. (مرادی، ۱۳۸۹: ۱۴۷-۱۵۸) در این مقاله نیز تلاش شده است تا مؤلفه‌های قدرت نرم در انقلاب جهانی حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى بر اساس مؤلفه‌های روان‌شناختی، اجتماعی فرهنگی، سیاسی و علمی ارائه گردد.

مؤلفه‌های قدرت نرم

در بررسی احادیث مهدویت مؤلفه‌های متعددی از قدرت نرم مشاهده می‌شود که زمینه‌ساز پذیرش و تبعیت از حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى می‌باشد. با تحلیل آموزه‌های اسلامی در این زمینه، عناصر قدرت نرم در انقلاب جهانی حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى را می‌توان در مؤلفه‌های روان‌شناختی؛ اجتماعی فرهنگی؛ سیاسی و علمی ارائه نمود که در این پژوهش به اختصار به هر یک خواهیم پرداخت.

عنصر روان‌شناختی

برخی از تحولات اجتماعی قبل از ظهور و وقایع و اتفاقاتی که پس از ظهور به وقوع خواهد پیوست، هم‌چنین ویژگی‌های شخصیتی حضرت زمینه روان‌شناختی لازم برای پذیرش حضرت و همراهی با حرکت‌های اصلاحی ایشان را فراهم خواهد نمود که در این بخش به این موارد خواهیم پرداخت.

یاس و ناامیدی از مکاتب بشری برای اصلاح امور

آدمی همیشه و از گذشته دور تا به امروز در فکر به سامان دادن به جوامع بشری بوده و راه‌های بسیاری را برای رسیدن به آن پیشنهاد کرده است، تمام مکاتبی که مدعی حل مشکلات بشریت و از میان بردن آشفتگی‌های اویند امتحان خود را پس داده و سرانجام پس از تجربه‌های طولانی، نومیدی به انسان‌ها دست خواهد داد. در برخی روایات آمده است که در آخرالزمان شرایط سختی به وجود خواهد آمد که بشریت از همه دیدگاه‌ها و تئوری‌های

اقتصادی، اجتماعی و سیاسی سرخورده و مأیوس خواهد شد و در همان حال وهوای نومیدی و واماندگی و فشار است که بشریت انتظار فرشته نجات و اصلاح‌گری بزرگ و راستین را می‌کشد که نجات را برای او به ارمغان آورد و با همه وجود انتظار می‌کشد تا نجات بخشی برای رهایی‌اش به پا خیزد و بشریت را از آن شرایط نجات بخشد به همین جهت در برابر امام مهدی عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌الله‌تعالی‌سر خضوع فرود می‌آورند و زمام امور خویش را به دست توانمند و کارگشای او می‌سپارند بدان امید که نجات و نیکبختی بشریت را تضمین نماید. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۷۰۰-۷۰۲)

ابوحمزه ثمالی گوید:

از امام باقر علیه‌السلام شنیدم که می‌فرمود: ... ای ابوحمزه! قائم عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌الله‌تعالی قیام نمی‌کند، مگر بعد از آن که خوف شدید، تزلزل و بی‌ثباتی، فتنه و بلاء و مصیبت، گریبان مردم را بگیرد... حال و مزاج مردم به گونه‌ای دگرگون شود که هر صبح و شام آرزوی مرگ نمایند... خروج مهدی عجل‌الله‌تعالی ورحمة‌الله‌تعالی - هرگاه خروج کند - زمانی است که مردم کاملاً از صلح و عدالت ناامید شده باشند. (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۳، ۳۴۸)

هم‌چنین امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید:

این امر [ظهور] رخ نخواهد داد مگر هنگامی که همه گروه‌ها بر مردم حکومت کنند تا کسی نگوید اگر ما حاکم بودیم به عدالت رفتار می‌کردیم. پس از این، قائم، به حق و عدالت قیام خواهد کرد. (ابن ابی زینب، ۱۴۱۸: باب ۱۴، ح ۵۳، ۳۸۴)

مشکلی که پیش‌روی بشر امروز است، این است که آن انسان کاملی که که بتواند باور و اطمینان مردم را به سوی خود جلب نماید، وجود ندارد، چون سر و کار بشر همواره با مدعیان دروغین صلح و عدالت بوده است و آنان نتوانسته‌اند اعتماد بشریت را جلب نمایند. (علیزاده مالستانی، ۱۳۸۶: ۱۵۳) از این روست که حضرت مهدی علیه‌السلام با نشانه‌هایی از قدرت‌های ماورائی و وصل به سلسله رسولان الهی، این امر بزرگ را شروع خواهند نمود تا انسان‌ها با اطمینان به پیروی از حضرت پرداخته و زمینه سعادت بشر را فراهم نمایند.

اعتقاد به منجی و آینده بهتر

اعتقاد به نجات‌دهنده در همه جوامع بشری وجود داشته است و اعتقاد جامعه بشری به منجی موعود و پیروزی قطعی حقیقت و عدالت و آزادی بشر در نهاد جوامع بشری، به ودیعه نهاده شده است. (علیزاده مالستانی، ۱۳۸۶: ۱۵۴) در کتب مه‌باراته و پورانه‌ها گفته‌اند:

به ناچار روزی یک شخصیت معنوی بلندپایه که از مبدء وحی و الهام سرچشمه می‌گیرد ظهور کرده و جهان را از تاریکی جهل و غفلت و ظلم و ستم نجات خواهد داد.

(امینی گلستانی، ۱۳۸۶: ۳۸)

لذا اعتقاد به منجی و نجات بخش بودن شخصیتی معنوی حتی در بین اقوام و ملل دیگر نیز وجود دارد که همه اینها زمینه ساز ایجاد مقبولیت و اقناع عمومی برای حمایت از حضرت را فراهم خواهند نمود.

نجات شناسی در ادیان بزرگ

همه ادیان بزرگ، در بستر ظهور و بروز تا مرحله کمال خود، مدعی نجات بخشی بشر بوده اند و اساساً یکی از رمزهای توفیق ادیان، زنده کردن مشعل امید در قلب و جان پیروان خود بوده است که از وضعیت رقت بار کنونی، به فردای روشن، امید بیندند و دل خستگی امروز را با دل بستگی به فردا، التیام بخشند.

جان هیك (دین پژوه و فیلسوف شهیر معاصر) می گوید:

در همه ادیان بزرگ و متکامل جهان، به نوعی، اعتقاد به رستگاری و مبحث «نجات شناختی» وجود دارد. در این ادیان، عقیده به انتقال از یک حیات معصیت بار به وضعیت بهتر، وجود دارد؛ زیرا که حیات کنونی، حیاتی است «هبوط زده» و بیگانه از خدا و باید منتظر «حیات الهی» بود. (هیك، ۱۳۹۰: ۱۸)

بنابراین اگر مصلحی که از آسمان حمایت و هدایت می شود، ظهور نماید، و بشر آرمان ها و آرزوهایش را در وجود او ببیند، قطعاً به او ایمان می آورد و از او پیروی می کند. (علیزاده مالستانی، ۱۳۸۶: ۱۵۴)

شخصیت معنوی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف

بارزترین نمونه قدرت نرم در سطح خرد و شخصی، تصویری است که ماکس وبر، از نفوذ و اقتدار بلامنازع شخصیت های بزرگ و چهره های متنفذ و کاریزما به دست داده است. «کیفیت استثنایی شخصی که به نظر می رسد واجد یک قدرت فوق طبیعی، فوق بشری یا دست کم غیر عادی است که از گذر آن چنان مرد مقتدر و سرنوشت ساز جلوه می کند و بدین دلیل، مریدان یا هوادارانی گرد او جمع می شوند». (فروند، ۱۳۶۸: ۲۴۴) البته باید اشاره کرد که امامت و ولایت در اندیشه شیعی، نفوذ بسیاری در بین امت دارد اما ریشه آن فقط مباحث عاطفی و احساسی نیست بلکه از دلایل عقلی نشأت گرفته و امام نیز چون چراغی نورانی هدایت گر جامعه بشری است. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف نزدیک ترین جهانیان به آفریدگار هستی است، چرا که تمامی وسایل قرب و نزدیک شدن به خدا به طور کامل برای او فراهم است، از سویی حجت خدا در زمین

است و از دگرسو برترین عبادت‌کنندگان و پرواپیشگان در پیشگاه خدا و عزیزترین و پرشرافت‌ترین و گرانمایه‌ترین انسان‌های عصر خویش در بارگاه خداست. (قزوینی، ۷۸: ۶۳۴) امام در بینش شیعی، کامل‌ترین انسان زمان خویش است که این کمالات وی سبب گرایش مردم به ایشان خواهد بود.

یکی از عواملی که باعث گرایش اهل کتاب و بلکه همه غیرمسلمانان به اسلام و پیروی آنان از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف می‌شود، شخصیت فوق العاده و استثنایی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف است، او تجسم حضرت آدم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی علیه السلام و محمد صلی الله علیه و آله است، شخصیت فوق العاده امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف نیز دل‌های مردمان را تسخیر و مجذوب خویش خواهد نمود. عدالت گستری، دانش، زهد، جود و کرم، رافت و رحمت، و عبادت برخی از این ویژگی‌ها هستند. (آیتی، ۱۳۸۳: ۳۷۰)

حضرت جبرئیل اولین کسی است که با حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف بیعت می‌کند. فرشته وحی میان رکن و نزدیک حجرالاسود یا (حطیم) و باب کعبه قرار می‌گیرد؛ از امام می‌پرسد که مردم را به چه برنامه‌ای دعوت می‌کنید؟ حضرت برنامه خویش را توضیح می‌دهد. جبرئیل می‌گوید: من اولین کسی هستم که با شما بیعت می‌کنم، پس دست مبارک را بگشا تا با تو بیعت نمایم آن‌گاه جبرئیل دست مبارکش را می‌فشارد. (کورانی، ۱۴۱۱ ج ۳: ۴۹۲) بیعت در فرهنگ واژه‌شناسان به مفهوم پیمان بستن برای فرمانبرداری و اطاعت است. اولین وجه ممیزه این بیعت آن است که آسمانیان و زمینیان در آن شرکت می‌جویند نخست فرشته امین وحی فرود می‌آید و به نمایندگی از آسمانیان پیش از مردم با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف دست بیعت می‌فشارد و این نشانگر اقرار و اعتراف عالم بالا به مشروعیت و قداست این بیعت و حاکمیت مبارک و پرجای است که برکات آن، تمامی آفرینش و همه موجودات را در بر می‌گیرد و از پی آن، یاران خاص آن حضرت دست بیعت با او می‌فشارند و آن‌گاه توده‌های انسانی. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۴۹) بنابراین شخصیت جامع و کامل حضرت بقیة الله عجل الله تعالی فرجه الشريف زمینه‌ساز گرایش انسان‌ها از ادیان و فرق مختلف به ایشان خواهد بود و خود از مؤلفه‌های قدرت نرم در این جریان عظیم خواهد بود.

کرامت‌های متعدد و بهره‌مندی از قدرت الهی

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف از قدرت‌های ماورائی و الهی بهره خواهند برد تا زمینه پذیرش دعوت ایشان فراهم گردد و این کرامت‌ها که بدون قدرت الهی ممکن نخواهد بود موجبات گرایش گروه‌های مختلف به حضرت و تبعیت از ایشان را فراهم خواهد نمود. برای روشن شدن بحث

به برخی از این موارد در که در روایات به آن‌ها اشاره شده است می‌پردازیم:
ابوالجارود زیاد بن منذر می‌گوید امام باقر ع فرمود:

هنگامی که قائم ع ظهور کند با پرچم رسول خدا ص و انگشتری سلیمان ع و سنگ و عصای موسی ع ظهور خواهد کرد، سپس منادی خود را دستور می‌دهد و او ندا در می‌دهد که توجه کنید هیچ‌کس از شما هرگز غذا و آشامیدنی و علوفه به همراه بر ندارد، و یاران او خواهند گفت: حتماً او می‌خواهد که ما و چهارپایانمان را از گرسنگی و تشنگی هلاک کند، پس او حرکت می‌کند و آنان به دنبالش به راه می‌افتند، پس نخستین منزلی که در آن فرود می‌آیند ضربه‌ای به سنگ می‌زند و خوراک و آشامیدنی و علوفه از آن به بیرون جریان می‌یابد، آنان و چهارپایانشان می‌خورند و می‌آشامند تا این‌که در نجف بیرون کوفه فرود می‌آیند. (ابن ابی زینب، ۱۳۷۶: ۳۳۶)

هم‌چنین امام صادق ع می‌فرماید:

هیچ معجزه‌ای از معجزات انبیا و اوصیا نیست مگر این‌که به دلیل تمام شدن حجت بر دشمنان، خداوند مانند آن را به دست قائم ما ع ظاهر خواهد کرد. (گلیاگانی، ۱۴۲۱ق: ۳۸۷)

این امور علاوه بر این‌که زمینه‌گرایش مردمان از ادیان مختلف (با دیدن معجزه خاص پیامبر خویش در حضرت مهدی ع) خواهد بود زمینه‌پرسش از اقدامات حضرت را در بین همگان فراهم خواهد نمود زیرا انعکاس جهانی این اخبار و وقایع زمینه‌توجه گروه‌های مختلف مردم به حضرت را فراهم خواهد نمود.
ابورومان گوید:

موقعی که سفیانی به مصر رسید لشکری را به سوی آن کسی که در مکه می‌باشد می‌فرستد آن لشکر مدینه را بیشتر از واقعه حره خراب می‌کنند تا وقتی که به بیداء برسند و زمین آنها را فرو ببرد. (ابن طاووس، بی‌تا: ۵۹)

در روایتی دیگر چنین آمده:

موقعی که لشکری در طلب آنهائی که به سوی مکه خروج کردند حرکت کردند و به بیداء رسیدند به زمین فرو می‌روند و منادی از زیر پای آنها ندا می‌کند: «وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزَعُوا فَلَا قُوَّةَ وَ أَخَذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ» (سبأ: ۵۰) (اگر ببینی آن موقعی را که می‌ترسند و راه فرار ندارند و از مکان نزدیکی گرفته خواهند شد) و مردی از لشکر برای

۱. حره نام موضعی است در نزدیکی مدینه، وقعه حره همان جنگی است که در کتب تاریخ مشروحاً ذکر شده (مترجم).

طلب ناقه خود خارج می‌شود وقتی که برمی‌گردد احدی از آنها را نیافته و حس نمی‌کند و آن کسی است که خبر آنها را به مردم خواهد داد. (همو)

عبدالله بن مسعود از حضرت محمد بن عبدالله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت کرده که فرمود:
در مدینه نازل نمی‌شوند و هیچ مکان محفوظی نیست مگر این که قبل از سه روز برای آنها فتح می‌شود. (ابن طاووس، بی تا: ۵۹)

نحوه پیروزی‌های حضرت و اساس نامه‌هایی که با یاران خویش دارند (در بحث‌های بعدی به آنها اشاره خواهد شد) زمینه‌ساز مقبولیت حضرت در بین جهانیان خواهد بود. در پایان این بحث اشاره می‌شود که یکی از قدرت‌های حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ که خدای متعال به ایشان عنایت خواهد ساخت، ترسی است که به اراده الهی در دل دشمنان ایشان ایجاد می‌شود. در روایتی آمده است:

قائم ما با رعبی که در دل دشمنانش به وجود می‌آید، نصرت می‌یابد و با نصرت خداوندی تأیید می‌شود. (گلپایگانی، ۱۴۳۱ق: ۲۹۲)

میراث‌های پیامبران و نقش آن در قیام حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ

یکی از اقدامات حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ آوردن نشانه‌ها و سمبل‌هایی است که در میان صاحبان ادیان و مذاهب گوناگون از تقدس و احترام و ویژه‌ای برخوردارند، امام با نشان دادن این نشانه‌ها و سمبل‌های مقدس دل‌های مردمان را با خود همراه کرده و زمینه پذیرش اسلام و برنامه‌های جهانی ایشان را فراهم می‌نماید. این میراث‌ها نشانگر این واقعیت است که امام مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ از همه مردم به پیامبران و جانشینان راستین آنان، نزدیک‌تر است و آن گرامی، ادامه‌دهنده همان خط آسمانی و خدایی است که تمامی پیامبران از آدم تا محمد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در پی تحقق آن بوده‌اند. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۵۹)

امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرموده‌اند:

هنگامی که قائم عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ ظهور نماید با پرچم ویژه پیامبر، خاتم سلیمان، سنگ و عصای ویژه موسی ظهور می‌کند. (ابن ابی زینب، ۱۳۷۶: ۲۳۸)

هنگامی که قائم عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ ظهور کند... سنگ عظیم موسی بن عمران به همراه اوست و در هر منزلگاهی فرود می‌آید از آن سنگ، چشمه‌ها می‌جوشد. (همو)

از دیگر مؤلفه‌های قدرت نرم حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَامُ وَوَجْهَ الشَّرِيفِ که زمینه همراهی یهودیان با حضرت و اقناع آنان برای پیوستن به قیام حضرت را مهیا خواهد نمود استخراج الواح تورات و تابوت

سکینه خواهد بود. کتب آسمانی در میان پیروان ادیان از جایگاه و منزلت والایی برخوردارند و بی گمان تأثیر درخوری در اعتقادات، اخلاق و رفتار پیروان شان دارند و امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف با کشف و استخراج کتب اصلی آسمانی از آن‌ها برای گسترش آیین اسلام و اثبات حقانیت خود بهره‌برداری می‌کند. (آیتی، ۱۳۸۳: ۳۶۸) هم‌چنین امام باقر علیه السلام می‌فرماید:

مهدی برای این مهدی نامیده شده که به امری پنهان هدایت می‌کند و تورات و سایر کتب (آسمانی) را از غاری در انطاکیه^۱ بیرون می‌آورد و میان اهل تورات (یهود) با تورات و میان اهل انجیل با انجیل و بین اهل زبور با زبور و میان مسلمانان با قرآن حکم می‌کند. (ابن ابی زینب، ۱۳۷۶: ۳۳۵)

لذا یهودیان هم برگرد آن خورشید جهان افروز حلقه می‌زنند و او الواح تورات را که در نقاط خاص مدفون است برای آنان خارج می‌سازد و آنان در میان آن نوشته‌های آسمانی، ویژگی‌ها و نشانه‌های امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف را در می‌یابند و اسلام را پذیرفته و در خط امامت او گام می‌سپارند. (قزوینی، ۱۳۷: ۶۹۸) پس از ایمان یهودیان و مسیحیان به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف، تمام کسانی که جز خدا را می‌پرستیدند نیز به حضرت ایمان آورده و او را تصدیق می‌نمایند. (همو: ۶۹۹)

نزول حضرت عیسی علیه السلام از آسمان

مسیحیان، بعد از مصلوب شدن عیسی - به اعتقاد خودشان - منتظر بازگشت مجدد او هستند؛ چرا که خود، وعده آمدن داده بود که بار دیگر بر می‌گردم. در انجیل متی آمده است: آنان پسرانسان را خواهند دید که در میان ابرهای آسمان با قدرت و شکوهی خیره‌کننده می‌آید و او برگزیدگان خود را گرد هم خواهد آورد. (انجیل متی، باب ۲۴، بند ۳۰-۳۱؛ کتاب مقدس، ۱۱۲۳)

در رساله عبرانیان نیز آمده است:

هم‌چنین مسیح چون يك بار قربانی شد، تا گناهان بسیاری را رفع کند، بار دیگر، بدون گناه، برای کسانی که منتظر او هستند، ظاهر خواهد شد به جهت نجات. (رساله عبرانیان، باب ۹: بند ۲۸؛ کتاب مقدس: ۱۳۹۶)

۱. انطاکیه: شهری است در ترکیه امروزی که سابقاً مقرّ سلوکیان و بسیار آبادان و پر جمعیت بود و در ساحل نهر العاصی (یا دورنت) که به دریای روم می‌ریزد واقع شده است و نظر به موقعیت اقلیمی و داشتن آب و هوای خوش و محصولات کشاورزی فراوان معروف است. امروز بدون برخورداری از رونق گذشته تنها يك مرکز تجاری است.

قرآن کریم در مورد حضرت مسیح عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید:

و نیز بدان سبب که گفتند: ما مسیح، پسر مریم پیامبر خدا را کشتیم در حالی که آنان مسیح را نکشتند و بر دار نکشیدند بلکه کار بر آنان مشتبه شد و بی‌تردید آنان که در مورد او اختلاف می‌کردند خود در تردید بودند و به آن یقین نداشتند و تنها پیرو خود بودند و عیسی را به یقین نکشته بودند بلکه خدا او را به نزد خود بالا برد. (نساء: ۱۵۷-۱۵۸)

(۱۵۸)

حکمت بالغه الهی بر این بود که حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام را به آسمان‌ها صعود دهد تا او را برای روزی بسیار شکوهمند و مقصدی والا ذخیره سازد. از یک سو امام گرانقدر و با شکوهی برای اصلاح زمین و زمان ذخیره شده است و از دیگر سو پیامبر بزرگی در آسمان‌ها ذخیره شده است و فرود می‌آید و ضمن تصدیق قیام جهانی مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ التَّكْوِينُ به او اقتدا می‌کند. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۹۴) شاید حکمت فرود آمدن آن حضرت در قیام امام مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ التَّكْوِينُ تقویت حرکت جهانی آن حضرت و اعتراف و تصدیق به حقانیت آن وجود گرانمایه و امامت اوست. به‌ویژه که حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام به امام مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ التَّكْوِينُ اقتدا می‌کند و به امامت او نماز می‌گذارد و امامت جهانی و آسمانی او را تصدیق و تایید می‌کند. فرود آمدن عیسی عَلَيْهِ السَّلَام از آسمان به زمین، از شگفت‌انگیزترین شگفتی‌های تاریخ و از مهم‌ترین رخدادها و بزرگ‌ترین نشانه‌ها و پرشکوه‌ترین دلایل بر حقانیت امام مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَعَالَى وَجْهَهُ التَّكْوِينُ است. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۷۹) این در حالی است که تماثیل متعددی از آن حضرت در معابد و کلیساها و... نصب شده است.

حذیفة بن یمان از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت کرده که فرمود:

عیسی عَلَيْهِ السَّلَام نزول می‌کند و مردم به او خوش آمد گفته از آمدن او خوش وقت می‌شوند زیرا که عیسی عَلَيْهِ السَّلَام حدیث رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را تصدیق می‌کند، آن‌گاه به مؤذن می‌گوید: نماز را اقامه کن، مردم به عیسی عَلَيْهِ السَّلَام می‌گویند جلو بایست تا ما به تو اقتداء کنیم، در جواب آن‌ها می‌گوید: شما بروید و با امام خود نماز بخوانید زیرا که او نیکو امامی است، مسلمین با امام خود نماز می‌گذارند و عیسی بن مریم عَلَيْهَا السَّلَام هم به آن حضرت اقتداء می‌کند. (ابن طاووس، بی‌تا: ۶۸-۶۹)

در برخی از روایات نیز کشتن دجال به حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام نسبت داده شده است. (ابن طاووس، بی‌تا: ۶۷) به شهادت تعدادی از روایات، با نزول مسیح از آسمان بیش‌تر مسیحیان و یهودیان به او ایمان می‌آورند. از جمله شهر بن حوشب در تفسیر این آیه: «و هیچ يك از اهل کتاب نیست مگر آن‌که قبل از مرگش به او ایمان می‌آورد» از محمد بن علی بن حسین بن علی

بن ابی طالب علیه السلام نقل می‌کند:

عیسی علیه السلام پیش از روز قیامت از آسمان فرود می‌آید و پشت سر مهدی علیه السلام نماز می‌گزارد. پس هیچ یهودی و نصرانی باقی نمی‌ماند مگر این که به عیسی علیه السلام قبل از مرگش ایمان می‌آورد. (کورانی، ۱۴۱۱ ج ۵: ۸۳)

آن‌گونه که از این روایات مشخص می‌شود بعد از نزول حضرت عیسی علیه السلام و تبعیت ایشان از حضرت مهدی علیه السلام زمینه پذیرش و اطاعت از حضرت برای بسیاری از مسیحیان فراهم خواهد شد و این خود از مؤلفه‌های اساسی قدرت نرم حضرت در هنگامه ظهور خواهد بود.

مؤلفه اجتماعی فرهنگی

یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های قدرت نرم، ارائه ارزش‌های جهان شمول و ایدئولوژی مشروع می‌باشد که با نگاهی جامع به انسان، کرامت او را پاس داشته و برای تمام موقعیت‌های زندگی او برنامه ارائه دهد؛ از مؤلفه‌های اساسی قدرت نرم در انقلاب حضرت این است که امور براساس عدالت طرح‌ریزی و اجرا خواهد شد که خود زمینه پذیرش مردمی را در سطح جهانی پدید خواهد آورد. از سویی دیگر ویژگی‌ها و عملکرد یاران حضرت و پایبندی آنها به ارزش‌های ارائه شده، خود از ظرفیت بالای قدرت نرم در این حرکت خواهد بود که مقبولیت عمومی را به همراه خواهد داشت.

ایدئولوژی و ارزش‌های الهی

هر گروه یا کشوری که دارای ایدئولوژی جذاب و برنامه‌های جهان شمول و پای‌بند به ارزش‌های اخلاقی باشد از قدرت نرم بالایی برخوردار خواهد بود. حضرت مهدی علیه السلام ارزش‌هایی الهی را برای تمام بشریت ارائه خواهد نمود لذا محل ظهور حضرت کعبه خواهد بود؛ در روایت این چنین آمده است: بر دیوار خانه خدا تکیه می‌کند و پس از ستایش خدا و نثار خالصانه‌ترین و پاکیزه‌ترین درودها بر پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان پاک و پاکیزه‌اش جهانیان را مخاطب قرار می‌دهد:

هان ای بشریت اینک ما از خدای توانا یاری می‌طلبیم و تمام ایمان آوردگان به خدا و کسانی را که ندای جهانی ما را پاسخ مثبت می‌دهند همه را برای تحقق اهداف الهی و انسانی خویش به یاری می‌طلبیم. مردم ما خاندان پیام‌آور شما (محمد صلی الله علیه و آله و سلم) هستیم و شایسته‌ترین و نزدیک‌ترین و سزاوارترین مردم به خدا و پیام‌آورش. هان ای مردم هرکس با من در مورد آدم علیه السلام گفت و گو کند، من نزدیک‌ترین مردم به آدم، نیای بزرگ

بشریت هستیم. هر کس در مورد نوح پیامبر، ابراهیم بت شکن، موسی، عیسی و محمد پیامبر با من بحث و گفت و گو کند، من نزدیک ترین انسان ها به این پیامبران بزرگ الهی هستیم آیا خدای متعال در کتاب آسمانی اش نمی فرماید: «آدم، نوح، خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر جهانیان برتری داد، فرزندان بودند که که برخی از نسل برخی دیگر، پدیدار گشتند و خدا شنوا و داناست». (آل عمران: ۳۳-۳۴) من شایسته ترین باقی مانده از فرزندان آدم و بهترین ذخیره از نوح پیامبر و برترین برگزیده از ابراهیم و آخرین امامان راستین از نسل محمد ﷺ هستیم. به هوش باشید هر کسی در مورد کتاب خدا گفت و گو نماید و شیفته آن باشد من نزدیک ترین انسان ها به کتاب آسمانی هستیم. هر کس در مورد سنت و روش پیام آور خدا سخن دارد، من نزدیک ترین و سزاوارترین فرد به سنت و روش پیامبر ﷺ و عامل بدان و تحقق بخشنده آرمان های والای قرآن و سنت هستیم. (ابن ابی زینب، ۱۳۷۶: ۳۹۱)

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف عدالت را که از برنامه های اساسی پیامبران الهی بوده و نیاز همیشگی بشریت می باشد سرلوحه برنامه های خویش قرار خواهند داد. البته یادآوری می شود که ایشان انحرافات و بدعت هایی که در ادیان الهی ایجاد شده و در برخی موارد زمینه بدبینی به باورها و ارزش های الهی را موجب شده است خواهند زدود.

لذا همان طور که نای تصریح می کند، بدون دستور دادن هم می توان رفتار کسی را تحت تأثیر قرار داد، اگر باور داشته باشد که اهداف مشروع هستند، شاید بتوان بدون استفاده از تهدید یا تطمیع، کسی را متقاعد کرد. (نای، ۱۳۸۶: ۱۰۸) در جریان انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف وقتی مردم جهان به حقانیت و مشروعیت اهداف ایشان واقف شدند و اجرای عدالت را در سطوح مختلف جامعه بشری مشاهده نمودند همراهی آنها با حضرت به سهولت واقع خواهد شد.

ویژگی های یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف و نحوه برخورد آنها

یکی از مؤلفه های قدرت نرم در انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف یاران ویژه آن حضرت می باشند، ویژگی های این یاران زمینه ایجاد همبستگی گروهی برای رسیدن به اهداف مقدس را داشته و سرمایه اجتماعی بالایی را در بین یاران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف ایجاد خواهد نمود.

اصحاب مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف همگی جوانند مگر تعداد اندکی. (طوسی، بی تا: ۲۸۴) در برخی روایات، یاران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف به شیران روز و نیایشگران شب زنده دار که دل هاشان مانند پاره های آهن، محکم و استوار است، توصیف شده اند. (مجلسی، ۱۴۰۳: ۳۸۶) آنان،

رادمردانی اند که جز شهادت در راه خدا، آرزوی دیگری ندارند و برابر رهبر و مولای خود، سخت مطیع و فرمان بردارند. ابهت و رعب این جنگجویان مصمم و فولادین، دشمنان را زمین گیر می کند. (نوری طبری، بی تا: ج ۱۱، ۱۱۴) در راه انجام مأموریت خود، بسیار قاطع و بی باکند و هرگز هراسی به دل راه نمی دهند. (مجلسی، ۱۴۰۳: ۳۰۸)

قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الکریم، تداوم قیام حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله است، و آن حضرت آخرین ودیعه و ذخیره خداوندی است. لذا آن حضرت از تاکتیک های نوین و پیشرفته ای بهره می گیرد که کسی از آن استفاده نکرده است، و یاران آن حضرت با همان روحیه اصحاب بدر می جنگند و در دل دشمنان او رعب و خوف به وجود می آید. (علیزاده مالستانی، ۱۳۸۶: ۱۵۰) تقوای الهی، اطاعت از ولی و امام خویش، همدلی و همراهی همدیگر برای رسیدن به اهداف والا که چون شیران قوی هستند و در مسیر رسیدن به اهداف بلند خویش از هیچ تلاشی فروگذار نیستند.

کتاب *عقد الدرر* و کتاب *الفتن* از حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام نقل کرده است که:

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الکریم از یاران خود بیعت می گیرد با این شروط که دزدی و زنا نکنند، مسلمانی را دشنام ندهند، نفس محترمه ای را نکشند، به حریم کسی تجاوز نکنند، به خانه کسی هجوم نیاورند، کسی را بدون حق نزنند، طلا و نقره، گندم و جویبی را ذخیره نکنند، مال یتیم را نخورند، بدون علم شهادت ندهند، مسکرات شرب نکنند، لباس ابریشم در بر نکنند، کمر بند طلا در کمر نیندند، قطاع الطریقی نکنند و راهروی را نترسانند، طعامی را گندم باشد یا جو- ذخیره نکنند، به کارهای اندک قناعت نکنند، و از نجاست دوری نمایند، به معروف، امر و از منکرات نهی نمایند، لباس خشن بپوشند، صورت روی بالش خاک گذارند، در راه خدا آن چنان که باید جهاد کنند، (حضرت مهدی علیه السلام) با یاران خود شرط می بندد که از هر راهی که آنها می روند، برود و هر لباسی که آنها می پوشند، بپوشد و هر مرکبی را که آنها سوار می شوند، سوار شود و به غذا و لباس کم قناعت کند، پرده و دربان برای خود نگیرد. (به نقل از: صافی، ۱۴۲۱ق: ۴۶۹)

تلقی مردم در طول تاریخ از ارتش غالب، تجاوز، غارت، بی رحمی و قساوت، کشتارهای ناجائز، حرمت شکنی، بی احترامی به جان و مال و ناموس مردم و دیگر روش های غیرانسانی بوده است؛ چون همین شیوه ها را از لشکر دیده اند. وقتی مردم ارتشی را ببینند که حامل پیام الهی و دارای رسالت انسانی هستند، و به اخلاق و فضائل او آراسته اند؛ هم ارتش مسلح اند و هم ارتش مصلح، در دستی اسلحه دارند و در دستی دیگر کتاب و ترازو؛ مردم تشنه عدالت و خسته از ظلم و جور، خود جزء این ارتش خواهند شد. (علیزاده مالستانی، ۱۳۸۶: ۱۵۵) آری

چنین یارانی که در پیروزی‌های خویش دنبال ثروت‌اندوزی نیستند و دغدغه اصلی آنها حاکمیت ارزش‌های والایی چون عدالت در جامعه بشری است هر چه بیشتر به حقانیت و مشروعیت این حرکت و مجریان آن پی برده و زمینه پذیرش و تبعیت از آن مهیا خواهد شد.

عنصر سیاسی

از مؤلفه‌های قدرت نرم، مشروعیت مردمی و رضایت عمومی از برنامه‌های حاکمیت می‌باشد؛ هر قدر این مشروعیت بالاتر باشد آن نظام یا حاکمیت از مشروعیت بیشتری برخوردار خواهد بود؛ در انقلاب و حرکت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه له آن گونه که از روایات مشخص می‌شود رضایت عمومی از حضرت در سطح جهانی وجود خواهد داشت که آن را می‌توان در دو جنبه برنامه‌های حکومتی حضرت و ایجاد رضایت عمومی ارائه نمود.

برنامه حکومتی و شیوه عدالت‌گستری حضرت

حکومتی که در مدینه فاضله اسلامی و در عصر حاکمیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه له مستقر خواهد شد، در تمام جهات با حکومت‌های موجود در عالم فرق دارد. حاکم، نوع حکومت، قوانین و نظامات جاری در آن، هیچ شباهتی با حکومت‌های موجود در عالم ندارد؛ نوع حکومتش الهی و بر مبنای ایمان به خدای یگانه و توحید خالص است و هدفش متحد کردن جماعت‌ها و ملت‌ها، برداشتن دیوارهای امتیازات و اعتبارات بیهوده، برقرار کردن توحید کلمه، ایجاد همکاری و ارتباط بین مردم است. حاکم آن نیز امام معصوم، احیاکننده شریعت نبوی و مجری قوانین اسلامی و دستورات الهی است. اسلام می‌خواهد تمام اختلافات و جدایی‌ها را که به نام‌های گوناگون پدید آمده، به وسیله عقیده توحیدی، از میان بردارد. تمامی اختلافات نژادی، طبقاتی، ملی، وطنی، جغرافیایی، مسلکی، حزبی و زبانی باید از میان برود و سبب امتیاز، افتخار و اعتبار نباشد و حتی در آن حکومت، اختلاف دینی هم باید کنار گذاشته شود و همه، در زیر پرچم اسلام تسلیم فرمان خدا باشند. این همان حکومت واحد جهانی است که کره زمین با یک حاکم، یک نوع حکومت و با یک شیوه و روش عادلانه اداره می‌شود. اسلام برای بشر چنین حکومتی را پیش‌بینی کرده و در حدودی که وظیفه تشریح است، مقدمات آن را فراهم ساخته و عملی شدن آن را موکول به آماده شدن زمینه کامل آن کرده است. اساساً حفظ یک انسان کامل به عنوان ولی الله الاعظم و نگه‌داری آن در پشت پرده غیبت، برای تشکیل چنان حکومت واحد جهانی است؛ زیرا تشکیل چنان حکومتی، از عهده انسان‌های عادی خارج است. (طاهری، ۱۳۸۰: ۱۵۵) وقتی که مردم جهان شکل‌گیری اولیه این حکومت و

اهداف و برنامه‌های آن را مشاهده کردند زمینه جذب و اقناع آنها برای پیوستن به این حرکت و رهایی از ظلم‌های حاکمان ستم پیشه جهان میسر خواهد شد. وقتی که مردم و حتی نیروهای نظامی موجود در کشورهای گوناگون با این حرکت همراه شدند حاکمان آنها نیز راهی جز پذیرش نخواهند داشت. بر اساس روایات اهل بیت علیهم‌السلام، امام پس از ظهور در مکه رهسپار کوفه می‌شود و آن‌جا را مرکز حکومت خود انتخاب می‌کند؛ دولت محدودی که امام قبل از فراگیر شدن حرکت جهانی خود در این مناطق تشکیل می‌دهد نمونه‌ای از دولت جهانی حضرت خواهد بود که در آن، انسان‌ها از رشد و معنویت و عدالت و امنیت و... برخوردارند. ایجاد چنین دولتی که آرمان‌های بشریت در آن برآورده می‌شود، چشم‌های دنیا را به سوی خود خیره خواهد کرد و جهانیان را به شدت مشتاق آن خواهد نمود. (آیتی، ۱۳۸۳: ۳۶۰) امام باقر علیه‌السلام می‌فرماید:

هنگامی که قائم اهل بیت علیهم‌السلام قیام کرد، به طور مساوی اموال را تقسیم می‌کند و در میان رعیت با دادگری رفتار می‌کند. (ابن ابی زینب، ۱۳۷۶: ۳۳۵)

در کتاب *ارشاد* از علی بن عقبه و او از پدرش نقل کرده که گفت:

موقعی که قائم قیام نمود به عدالت حکم می‌کند و در روزگار او ظلم و ستم از میان می‌رود و راه‌ها امن می‌شود، و زمین برکت‌های خود را بیرون می‌دهد و هر حقی به صاحب حق داده می‌شود. پیروان هیچ دینی نمی‌ماند مگر این‌که اظهار مسلمانی می‌کنند و با ایمان شناخته می‌شوند. (مجلسی، ۱۳۷۸: ۱۱۲۰)

رضایت عمومی از حضرت

یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم، داشتن مشروعیت و مقبولیت در بین مردم می‌باشد از روایات و احادیث مختلفی استفاده می‌شود که بعد از ظهور، حضرت مهدی عجل‌الله‌تعالی از مقبولیت بالایی در بین مردم برخوردار خواهد بود؛ به ویژه بعد از تشکیل حکومت محدود اولیه، شرایط برای تحقق این رضایت عمومی فراهم خواهد شد. از شواهدی که از اقبال اهل کتاب (پیروان ادیان گوناگون) به امام مهدی عجل‌الله‌تعالی حکایت دارد، روایاتی است که بر خرسندی جهانیان از قیام امام مهدی عجل‌الله‌تعالی دلالت می‌کند. بی‌تردید این خرسندی زمانی جا دارد که اهل کتاب از او پیروی کنند و به فرمان‌هایش گردن نهند؛ چرا که اگر قصد برافراشتن علم مخالفت و ایستادن در برابر او و اهداف او را داشته باشند جایی برای خرسندی باقی نخواهد ماند. در این رابطه پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرماید:

اهل آسمان و زمین، پرندگان، حیوانات و ماهیان دریا از او خرسند می‌شوند... (صافی،

۱۴۲۱: ۵۸۹).

از امام علی عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده:

هنگامی که حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ ظهور کند نام مبارکش بر سر زبان‌ها خواهد افتاد و وجود مردم سرشار از عشق به اوست؛ به گونه‌ای که جز نام او هیچ نامی در یاد و زبان آنان نیست و با دوستی او روح خود را سیراب می‌کنند. (طبری، ۱۳۸۰: ۶۶)

آشکار است که در روایات بالا این خرسندی و خشنودی برای مسلمانان و یا گروه و جماعت ویژه‌ای نیست و تعابیری چون ساکنان زمین و آسمان و یا مردم، عام هستند و همه را در برمی‌گیرند. گرچه بی‌تردید در این میان دشمنان و منحرفانی نیز وجود دارند که از ظهور او ناخشنود و خشمگین‌اند، ولی با توجه به عمومیت روایات، این عده بخش اندکی از مجموعه عظیم انسان‌ها خواهند بود. (آیتی، ۱۳۸۳: ۳۶۵)

علاوه بر این در برخی از روایات اشاره شده است که این رضایت عمومی علاوه بر اجرای برنامه‌های عدالت‌محور حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ، به دلیل وضعیت مطلوب زندگی در دوران ظهور حضرت و هم‌چنین فراوانی‌هایی خواهد بود که در زمان ظهور به وجود خواهد آمد؛ از رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت شده که فرمود: ساکنین آسمان و زمین از مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ راضی خواهند بود. آسمان، قطره‌ای از قطره‌های (باران) خود را واگذار نمی‌کند مگر این که آن را فرو می‌ریزد و زمین هم گیاهی از گیاهان خود را فروگذار نمی‌کند مگر این که آن را خارج می‌نماید حتی این که اموات آرزوی زنده شدن را دارند. (ابن طاووس، بی‌تا: ۵۳)

اجبار حاکمان توسط مردم برای همراهی با حضرت مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ

از امیرالمؤمنین علی عَلَيْهِ السَّلَام نقل شده است:

زمانی که سفیانی سپاهی را به سوی مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ گسیل می‌دارد و آن سپاه در بیابانی در میان مکه و مدینه (بیداء) به زمین فرو می‌رود و خبر این حادثه دهشتناک به شام و مردم آن می‌رسد آنان به زمامدار خویش می‌گویند مهدی نجات‌بخش ظهور کرده است با او بیعت کن و اطاعت او را گردن گذار در غیر این صورت تو را نابود خواهیم ساخت او نیز به ناچار برای بیعت با امام مهدی عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الشَّرِيفَ گروهی را می‌فرستد و آن حضرت همه جا را در مسیر خویش فتح می‌کند تا در بیت المقدس فرود آید. همه گنجینه‌ها به سوی او انتقال می‌یابد و عرب و عجم، اهل حرب و روم و دیگران اطاعت او را بدون پیکار می‌پذیرند تا در قسطنطنیه و فراتر از آن مساجد را بنا می‌نهد. (کورانی، ۱۴۱۱: ج ۳، ۱۱۹)

از این روایت و روایات دیگر استفاده می‌شود که در مواردی مردم حاکمان خود را مجبور به اطاعت و همراهی با حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهند نمود که نیازی به درگیری و جنگ نخواهد بود. وقتی که حضرت عیسی علیه السلام از آسمان نازل شده و با حضرت بیعت می‌نمایند و وقتی که حضرت معجزه پیامبران الهی را با خود دارد و الواح و تابوت سکینه و... با حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهد بود زمینه پذیرش ایشان در بین اکثریت مردم دنیا فراهم خواهد شد و همین افراد شامل نیروهای نظامی کشورهای مختلفی نیز خواهد بود که بعید نیست با اجبار و فشار مردمی، بسیاری از حکام مجبور به همراهی و تبعیت با حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهند بود.

عنصر علمی

یکی از مؤلفه‌های قدرت نرم توانمندی‌های علمی است؛ و حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف هم صاحب علم لدنی می‌باشد که همه درهای علم را به روی حضرت می‌گشاید. امام صادق علیه السلام فرمود:

علم و دانش، بیست و هفت حرف است و همه آن چه پیامبران آورده‌اند، تنها دو حرف آن است و مردم تاکنون جز با آن دو حرف، آشنایی ندارند و هنگامی که قائم ما قیام کند، بیست و پنج حرف دیگر را بیرون آورده، آن را میان مردم نشر و گسترش می‌دهد. (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۳۲۶)

که همه اینها زمینه توجه جهانی را به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فراهم خواهد نمود. امام باقر علیه السلام می‌فرمایند:

چون قائم ما قیام کند، دستش را بر سر بندگان گذارد و عقولشان را متمرکز سازد و عقل‌هاشان کامل شود. (صافی، ۱۴۲۱: ۵۹۲)

روشن است که واژه العباد در این روایت عام است و «ال» آن ظهور در استغراق دارد و شامل همه بندگان می‌شود. بنابراین، تربیت امام و رشد و ترقی حاصل از آن تمام بشریت عصر ظهور را در بر می‌گیرد. هم‌چنین ایشان می‌فرمایند:

در زمان مهدی به شما حکمت بیاموزند. (مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۲، ۳۵۲)

تربیت انسان‌ها از برترین رسالت‌های انبیا و اولیا بوده است. خدای متعال در قرآن می‌فرماید:

او کسی است که در میان جمعیت درس نخوانده رسولی از خودشان برانگیخت که

آیاتش را بر آنها می‌خواند و آنها را تزکیه می‌کند و به آنان کتاب (قرآن) و حکمت می‌آموزد. و مسلماً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. (جمعه: ۲)

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز بر اساس این رسالت الهی با طرح مباحث فکری و عقیدتی اقدام به اثبات حقانیت دین اسلام و آشکار کردن بطلان دیگر مکاتب و نحله‌ها خواهد نمود و بی‌تردید در سایه تلاش‌های حضرت و یاوران او در این زمینه، بسیاری به حقانیت آئین اسلام یقین پیدا کرده و به آن خواهند گروید. در این باره به چند روایت اشاره می‌کنیم:

امام صادق علیه السلام فرمود:

بر پیروان هیچ دینی وارد نمی‌شوند مگر این‌که آنها را به خدا، اسلام و اقرار به حضرت محمد صلی الله علیه و آله دعوت می‌کنند. (کورانی، ۱۴۱: ج ۴، ۶۱)

امام کاظم علیه السلام فرموده‌اند:

... چون بر یهود، نصاری، صابئین، ملحدان، مرتدان و کفار شرق و غرب عالم خروج کند، اسلام را بر آنها عرضه می‌کند. (کورانی، ۱۴۱: ج ۵، ۶۰)

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف متفکران و اندیشمندانی را به عنوان پیام‌رسان و مبلغ اسلام به سوی ملت‌ها و دولت‌ها گسیل می‌دارد تا اسلام را آن‌گونه که هست، بی‌هیچ کم و کاست و افراط و تفریط و افزودن چیزی بر آن به بشریت بشناسانند. (قزوینی، ۱۳۷۸: ۶۹۹)

آیت الله مکارم شیرازی در این باره معتقدند:

با توجه به این‌که در دوران حکومت آن مصلح بزرگ، همه وسایل پیشرفته ارتباط جمعی در اختیار او و پیروان رشید اوست و با توجه به این‌که اسلام راستین با حذف پیرایه‌ها، کشش و جاذبه‌ای فوق‌العاده دارد، به خوبی می‌توان پیش‌بینی کرد که اسلام با تبلیغ منطقی و پیگیر، از طرف اکثریت قاطع مردم جهان پذیرفته خواهد شد و وحدت ادیان از طریق اسلام پیشرو عملی می‌گردد. (مکارم، ۱۳۸۰: ۲۸۸)

نتیجه‌گیری

در بررسی آموزه‌های دینی که با موضوع قدرت نرم انجام شد به دست آمد که در حرکت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف علاوه بر بهره‌گیری از قدرت سخت در مورد مستکبران عالم؛ در مورد بسیاری از گروه‌ها و ادیان از مؤلفه‌های قدرت نرم استفاده خواهد شد که می‌توان آنها را در مقوله‌های عنصر روان‌شناختی؛ عنصر اجتماعی فرهنگی؛ عنصر سیاسی؛ عنصر علمی خلاصه نمود. بهره‌مندی از این مؤلفه‌ها زمینه پیوستن بسیاری را بدون نیاز به استفاده از قدرت سخت

فراهم خواهد نمود و آن‌گونه که از روایات استفاده شد این ملحق شدن با رضایت درونی خواهد. و هم‌چنین مشخص شد که قدرت نرم در اندیشه دینی با رویکرد غربی به این موضوع، در اهداف و وسیله تفاوت دارد و این همانی بین آنها برقرار نیست. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الکریم با بهره‌مندی از خصوصیتی که خدای متعال به ایشان عنایت کرده و هم‌چنین برخورداری از ویژگی‌های والای انسانی و زمینه‌های اجتماعی که در زمان ظهور به وجود خواهد آمد، با بهره‌مندی از مؤلفه‌های قدرت نرم به رویکرد و اهداف انسانی، بهار انسانیت را رقم خواهند زد، بنابراین پیشنهاد می‌شود آموزه‌های مهدوی در زمینه قدرت نرم که در کنار توجه به کرامت انسانی با استفاده از ابزارهای صحیح و حق، زمینه‌گرایش انسان‌ها را به صراط مستقیم هموار می‌نماید، ترویج داده شود تا نگرش صحیح به مهدویت در بین ادیان و فرق دیگر فراهم گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم، *الغیبة (للنعمانی)*، ترجمه علی اکبر غفاری، تهران، نشر صدوق، دوم، ۱۴۱۸ق/۱۳۷۶ش.
- ابن طاووس، علی بن موسی، *الملاحم والفتن (فتنه و آشوب های آخر الزمان)*، تهران، اسلامیة، اول، بی تا.
- احمدی، حمید، *روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و همسایگان*، مطالعه موردی ترکیه، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، اول، ۱۳۸۹.
- افتخاری، اصغر، *چهره های قدرت: گذار از سخت افزاری به نرم افزاری*، به نقل از مقدمه جوزف نای، ابزارهای موفقیت در سیاست بین الملل، تهران، دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۸۹.
- امامزاده فرد، پرویز، بررسی جایگاه قدرت نرم در سیاست: از دوران باستان تا زمان معاصر، *فصل نامه مطالعات سیاسی*، سال دوم، شماره ۷، بهار ۱۳۸۹.
- امینی گلستانی، محمد، *سیمای جهان در عصر امام زمان علیه السلام*، قم، انتشارات مسجد جمکران، دوم، ۱۳۸۶.
- ایزدی، فؤاد، *دیپلماسی عمومی آمریکا در قبال ایران*، تهران، انتشارات امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۰.
- آیتی، نصرت الله، اهل کتاب در دولت مهدی علیه السلام، *فصل نامه انتظار*، شماره ۱۱ و ۱۲، بهار و تابستان ۱۳۸۳.
- جعفری پناه، مهدی؛ پوراحمدی، حسین، «قدرت نرم از دیدگاه اسلام و کاربرد مؤلفه های آن در جمهوری اسلامی ایران»، *دوفصل نامه قدرت نرم*، سال سوم شماره هشتم، بهار و تابستان ۹۲.
- سعدی، حسین علی، نجات بخشی تطبیقی اسلامی و مسیحی، *فصل نامه انتظار*، شماره ۴.
- صافی گلپایگانی، لطف الله، *منتخب الاثر*، قم، مؤسسه السیرة المعصومه، دوم، ۱۴۲۱ق.
- طاهری، حبیب الله، عصر ظهور یا مدینه فاضله موعود در اسلام، *فصل نامه انتظار*، شماره ۲، زمستان ۱۳۸۰.
- طبسی، نجم الدین، *چشم اندازی به حکومت مهدی*، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۰.
- طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن، *الغیبه*، تهران، کتابفروشی نینوی، بی تا.
- علیزاده مالستانی، عزیزالله، چگونگی پیروزی امام زمان علیه السلام، *فصل نامه انتظار*، شماره ۲۱، تابستان ۱۳۸۶.

- فروند، ژولین، *جامعه‌شناسی ماکس وبر*، ترجمه: عبدالحسین نیک‌گهر، تهران، انتشارات رایزن، ۱۳۶۸.
- قزوینی، محمدکاظم، *امام مهدی از ولادت تا ظهور*، ترجمه علی کرمی و سیدمحمد حسینی، قم، دفتر نشر الهادی، دوم، ۱۳۷۸.
- کورانی، علی، *معجم احادیث الامام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف*، قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه، اول، ۱۴۱۱.
- مجلسی، محمد باقر، *بحار الانوار*، بیروت، مؤسسه الوفاء، دوم، ۱۴۰۳.
- مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، *مهدی موعود*، تهران، اسلامیه، بیست و هشتم، ۱۳۷۸ ش.
- مرادی، حجت‌الله، *قدرت و جنگ نرم*، تهران، نشر ساقی، دوم، ۱۳۸۹.
- مطهرنیا، مهدی، *قدرت در پژوهش‌هاک انواع*، کتاب *ماه علوم اجتماعی*، ش ۲۹، مرداد ۱۳۸۹.
- مکارم شیرازی، ناصر، *حکومت جهانی مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف*، قم، انتشارات نسل جوان، یازدهم، ۱۳۸۰.
- میلسن، ژان و همکاران، *دیپلماسی عمومی نوین: قدرت نرم در روابط بین‌الملل*، ترجمه رضا کلهر و سید محسن روحانی، تهران، دانشگاه امام صادق علیه السلام، اول، ۱۳۸۸.
- نای، جوزف، *منافع قدرت نرم*، ترجمه ناصر بلیغ، *مجله مطالعات بسیج*، شماره ۳۶، پائیز ۱۳۸۶.
- هیک، جان، *فلسفه دین*، ترجمه بهزاد سالکی، تهران، انتشارات بین‌المللی الهدی، ۱۳۹۰.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی